

בענין טירחה יתירה ודבר האבד בחול המועד - שיעור 321 הנוגע לדף היומי

I. איסור המלאכה - מן התורה או מדרבנן

עיינן בבה"ל (תק"ל ד"ה "ומותר") שיש ג' שיטות בדבר

- (א) דעת הרמב"ם ועוד כמה ראשונים שהוא מדרבנן ואף על פי שדרשוה מן הכתובים אינו אלא אסמכתא
- (ב) דעת רש"י ותוס' שהוא מן התורה אלא שהתורה מסרה לחכמים שיתרו מה שנראה להם עיינן בבה"ל
- (ג) והרמב"ן ורשב"א הטיל פשרה שכל מלאכה שאינה לצורך המועד ואינו דבר האבוד אסורה מן התורה והשאר אינו אלא איסור דרבנן.
- ולמעשה - אם יש ספק איסור אין למהר להקל כי אם לצורך גדול

II. כללי דבר האבד וטירחה יתירה

(א) כל מלאכה אשר אם לא יעשה אותה בחול המועד יהיה שם הפסד הרבה מותר לעשותו בחוה"מ וטעם דהתירו דבר האבד כדי שלא יהא דואג על אבידתו ויבטל מצות ושמחת בחגך ויבטל מלימודו (ריטב"א מועד קטן י"ג. ד"ה הל"א)

(ב) אפילו מעשה אומן מותר בלא טירחה יתירה ויותר טוב ע"י נכרי (תקל"ז - ח' צמ"ג סק"ח ובה"ל תקמ"ג ד"ה דצר האבד)

(ג) ספק דבר האבד אינו מוסכם לכל ולכן יותר טוב שיעשה ע"י נכרי עיינן בחכ"א (קמ"ד - ד צה"ג) והחזו"א התיר (סוס"י קל"ה) דחזו"ל חס על ממנום של ישראל והבה"ל (תקל"ז ד"ה דצר האבד) כתב דהכל תלוי אם הוא מצוי מותר אפילו אם הוא מן התורה ואם אינו מצוי אסור אפילו אם מלאכת חוה"מ היא מדרבנן

(ד) מותר לקרות פועל יהודי ולשלם לו את שכרו מ"מ יותר טוב לקרות פועל שאין לו מה לאכול או נכרי בשכר או יהודי בחינם

(ה) דבר האבד מותר אפילו שלא לצורך המועד (רמ"א תקל"ג - ה) ודוקא בשלא כוון לעשותה במועד אבל אם כוון למועד אסור אפילו ע"י נכרי אפילו בלא טירחה ואם טעה או שגג או התעצל אינו חשיב מכוון ולאדם חשוב אסור אפילו אינו מכוון מלאכתו (באר היטב תקל"ז - סק"י)

(ו) מותר לעשות דבר האבד בפרהסיא אם א"א לעשותו בצינעא ובפרט אם רק ספק צריך לעשותו בצינעא (מ"ב תקל"ח - סק"ג) ואדם חשוב יקפיד יותר לעשותו בצינעא (מ"ב תקל"ז - סק"ד)

(ז) טירחה יתירה בדבר האבד משעריין בו זו כנגד זו (הרמב"ן על מו"ק בשם הראב"ד) וצריך שאילת חכם בכל דבר

(ח) אמנם י"א בספק דבר האבד לא יעשה בטורח הרבה (מנחת חינוך שכ"ג)

(ט) טירחה יתירה מותר לצורך אוכל נפש וג"כ לצרכי הגוף ומכשירי אוכל נפש וצרכי רבים ובצינעא אם אפשר

(י) מלאכה בלי טירחה כלל כתב רש"י (מו"ק 3:) דלא אסור בשום מלאכה אלא משום טירחה ולכן מותר להבעיר אש או לקרוע נייר או לטלפון שלא לצורך המועד ויש חולקין וטוב להחמיר (ספר זכרון שלמה סימן 3)

III. השאלות הנוגעות למעשה בחול המועד

- (א) לעובד בחול המועד אם רוצה העובד לקבל חופשתו בקיץ בכדי שיוכל ללכת להרים וכדומה והוא יודע שעי"ז יצטרך לעבוד בחוה"מ מצד מדת חסידות עדיף שלא לקבל החופשה בקיץ (ספר זכרון שלמה אות י"ח צגס הרצ משה) וע"ע בשש"כ (ס"ז הערה מ"ז)
- (ב) בעל הבית שיש לו משרד או בית חרושת אם ירא שיפסיד קונין גם לאחר הרגל מותר לפתוח המשרד משום דבר האבד ועוד יוכרח לשלם לפועליו משכורתם של ימי המועד ואין בזה משום לפני עור (שס י"ז) וע"ע בשש"כ (ס"ז הערה מ צגס הגרשז"ח) שמפקפק טובא על ההיתר דחשיב כגוזל את עבודתם כיון שמן הדין הם פטורים מלעבוד
- (ג) אסור לקנות או למכור מניות בחוה"מ אא"כ צריך למעות כדי להוציא יותר לשמחת יו"ט או כשיש חשש שיוזלו דמיהן שאז מותר למכרן משום ספק דבר האבד
- (ד) לשלם חובתו מותר לאדם בחוה"מ כגון מיסי עיריה ולכתוב שיק רק אם יכול להנות אם ישלם עכשיו ובלבד שלא יכוין מלאכתו במועד (שש"כ ז - י"ז)
- (ה) חידושי תורה מותר לכתבן מפני שעלול לשכוח אותם ומה שנהגו שלא לכתוב הוא מנהג בטעות (שש"כ ס"ז - הערה ע"ז) וכן כתיבת תשובה הוי כדבר האבד דשמא ישכח אחד מן הטעמים (שס הערה פ) וע"ע באג"מ (י"ז ח - רמ"ח) שלא כתב תשובתו במועד
- (ו) המוציא מציאה מותר לכתוב מודעה דספק דבר האבד הוא (שש"כ ס"ז - י"ז)
- (ז) לתקן מערכת אזעקה אבטואטית (burglar alarm) הוי ספק דבר האבד (שס) ומותר
- (ח) יש מתירים לצלם הואיל דאין העין רואה ומרגיש כל שינוי בפילים (שס הערה ק"ה) ויש מתירים רק אם הוא דבר האבד ורק בצינעא בבית (הרב מדעברעצין) אבל לפתח את הפילים (film developing) אסור שאין זה דבר האבד
- (ט) לקטוף תפוחים אפשר דאסור משום דטירחה בעלמא אסרו בשל הפקר אם אינו לצורך המועד
- (י) להתענג נקרא לצורך המועד ולכן מותר לצוד דגים בחוה"מ כדי להתענג ונכון יותר לאכול מהם במועד (ספר זכרון שלמה אות י"ג) ואפשר מטעם זה מותר לקטוף תפוחים
- (יא) להקליט על סרט (tape recording) שאינו נחשב כתיבה מותר אפילו אם אינו דבר האבד (ספר זכרון שלמה אות ל"ג)
- (יב) מותר לקנות בחוה"מ לצורך אחר המועד כשמוכרים בזול אפילו אם אינו אלא ספק שלא ימצא כ"כ בזול וזהו רק פסייל שאינו מצוי בכל עת אא"כ שצריך להחפץ מיד לאחר הרגל (ספר זכרון שלמה אות מ) בכל אופן מותר
- (יג) מותר לקנות חפץ לצורך אחר המועד כשמוכרים בזול אפילו אם הוא חפץ שאינו נחוץ לו כ"כ (שס אות מ"ח)
- (יד) מי שצריך לקנות איזה חפץ לצורך המועד אסור להוסיף לצורך אחר המועד ואם יוזילו לו מהמחיר אם יקנה בכ"א את כולם מותר
- (טו) אסור להתזיר חפץ הקנויה אם בידו להחזירו גם לאחר המועד דזה נכלל באיסור פרקמטיא (ספר זכרון שלמה אות מ"ה)
- (טז) ההיתר לקנות כדי להרויח אם הוא ריוח שאינו מצוי הוא לכל אדם ולא רק לשיירא המוכרת (ספר זכרון שלמה אות ל"ה)
- (יז) מותר למכור כדי שיהיו לו מעות בריוח ויוציא יותר לשמחת יו"ט (ט"ז תקל"ח - ז)